

АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО І АДМІНІСТРАТИВНИЙ ПРОЦЕС

АЛБУ А. А.,
аспірант
(Юридичний інститут
Прикарпатського національного
університету імені Василя Стефаника)

УДК 349.422

ОСНОВНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ КАТЕГОРІЇ УПРАВЛІННЯ

У статті здійснено аналіз змісту ознак категорії управління за допомогою використання законодавства України. Автором досліджено та проаналізовано праці та публікації вчених. На основі проведеного дослідження зроблено висновки щодо вдосконалення чинного законодавства України.

Ключові слова: *фидуціарність, довірчий характер, алеаторність, ризиковий характер.*

В статье осуществлен анализ содержания признаков категории управления посредством использования законодательства Украины. Автором исследованы и проанализированы труды и публикации ученых. На основе проведенного исследования сделаны выводы по совершенствованию действующего законодательства Украины.

Ключевые слова: *фидуциарность, доверительный характер, алеаторность, ризиковый характер.*

The article analyzes the content management features category by using the laws of Ukraine. The author investigated and analyzed the work and publications of scientists. Based on the research conclusions to improve current legislation of Ukraine.

Key words: *fiduciary, trusting, aleatorist, risky nature.*

Вступ. Інститут управління майном є одним з новітніх та перспективних інститутів вітчизняного цивільного права, який отримав своє законодавче закріплення тільки з прийняттям нового Цивільного кодексу України. Становлення інституту управління в Україні багато в чому обумовлено необхідністю створення в нашій державі дієвого правового механізму, що дозволяв би передавати майно для управління особам, здатним досягти більших результатів від його використання, ніж власник такого майна.

Становлення категорії управління на цивільно-правових началах в Україні багато в чому обумовлено появою власників великих майнових комплексів, які стоять перед необхідністю професійного управління своїм майном. Одночасно формується новий прошарок управителів-підприємців, які мають досвід управління тими чи іншими об'єктами. Заможних осіб стає все більше, проте, вони і частіше наражаються на ризик: пропадають без вісті чи гинуть, залишаючи малолітніх чи неповнолітніх дітей. Нерідко опікун чи піклувальник, який вступає у свої права, не має відповідного досвіду та кваліфікації, необхідних саме для управління майном підопічного (особливо це є характерним для управління цінними паперами чи вкладами в майно комерційних організацій). Тому опікун чи піклувальник є об'єктивно зацікавленим у передачі такого майна в управління.

Аналізували окремі аспекти довірчих відносин такі науковці, як Р.А. Майданик, С.О. Сліпченко, М.М. Слюсаревський, І.В. Венедіктова, Г.Г. Харченко, О.В. Дзера, В.А. Васильєва, В.В. Луць, Ю.В. Курпас. Серед російських науковців – З.Є. Беневоленська, В.В. Вітрянський, В.О. Дозорцев, Л.Ю. Міхеєва, А.А. Новик, М.В. Ясус та інші.

Постановка завдання. Відносини управління або довірчі відносини, тобто засновані на довірі, виникають з певного правовідношення, яке має відповідний склад – об'єкт, суб'єкт та зміст, а також характеризуються рядом особливостей, котрі притаманні цьому роду відносин. Об'єктом виступає майно, яке повинне бути відособлене від іншого майна суб'єктів цього правовідношення. Суб'єктами в цьому випадку є власник майна, тобто особа – установник управління, особа, яка володіє рядом професійних, розумових та інших якостей і в змозі ефективно управляти таким майном – управитель, а також особа, котра отримує вигоду від таких відносин – вигодонабувач або бенефіціарій. Змістом цих правовідносин є взаємні права та обов'язки цих суб'єктів. Також беззаперечним та необхідним є факт наявності характерних ознак такого правовідношення. Серед яких можна виділити фидуціарність, тобто довірчий характер, та алеаторність, тобто ризиковий характер цих відносин. Саме на розкриття змісту цих ознак спрямоване дане дослідження.

Результати дослідження. Категорія довіри використовується з початком переходу нашої держави на ринкові відносини та прийняттям низки нормативно-правових актів, зокрема чинного Цивільного Кодексу України. Проте для правильного застосування цієї категорії в українському праві недостатнє є лише звернення до зарубіжного досвіду. Необхідно врахувати особливості менталітету українського електорату та історично сформовані внутрішні особливості соціального взаємозв'язку українського суспільства. Також формування цілісного механізму правового регулювання з застосуванням категорії «довіра» в значній мірі залежить від розуміння природи соціально-економічної та політичної ситуації в суспільстві, а також від культурного рівня громадян та їх впливу на суспільні відносини, які складаються всередині держави. Проте слід зазначити, що історія появи цієї категорії сягає часів римського права, яке у своїх доробках та напрацюваннях вважається перспективним та з якого і бере початок категорія управління, розглянута нами. Тому саме фидуціарність є характерною ознакою управління майном. Підтвердженням цьому є наявність особливих довірчих (фидуціарних) відносин між установником управління та управителем, про що згадується досить часто в юридичній літературі. Так, на думку Р.А. Майданика, до специфічних рис, притаманних договору управління майном, які визначили його поняття, належить його фидуціарний характер [4, с. 462]. Тобто під фидуціарним характером розуміється наявність довіри між сторонами такого правовідношення.

На сьогоднішній день серед науковців існує дискусія стосовно надання особливої ролі довір'ю в правовідносинах з управління майном, що дозволяє їх вважати фидуціарними, та ймовірності існування мірила фидуціарності. Так, наприклад, О.Р. Зайцев, досліджуючи правовідносини з управління, визначає фидуціарний правочин як «заснований на передачі однією особою (фидуціантом) іншій особі (фидуціарію) належних фидуціанту прав, при цьому ззовні (у відносинах з третіми особами) фидуціарій є повноцінним правоволодільцем, проте у внутрішніх відносинах з фидуціантом фидуціарій пов'язаний обмеженнями в здійсненні переданих йому прав умовами фидуціарного правочину, які не діють щодо третіх осіб, по досягненню цілі фидуціарного правочину фидуціарій зобов'язаний повернути фидуціанту права» [3, с. 85]. Цим пояснюється те, що практично кожен правочин визначений чинним цивільним законодавством підпадає під категорію довірчості. На нашу думку, таке дублювання не ускладнить застосування термінів, а навпаки внесе ясність в їх розуміння.

Ще одним підтвердженням наявності довірчості в таких відносинах, на думку С.В. Гузікової, є те, що право установника управління на отримання вигод від майна нерозривно пов'язано з його особистістю, що «довірчий управитель», навіть діючи як професіонал, вправі розраховувати на певне довір'я у відносинах [2, с. 307]. Саме тому фидуціарність

є невід'ємною ознакою правовідношення по управлінню, а означення «довірче» повинне завжди вживатися в прив'язці зі словосполученням «управління майном».

Ще однією ознакою правовідносин з управління є алеаторність, тобто їх ризиковість. Алеаторність управління підтверджується законодавством, яке передбачає ризиковий характер цих відносин [5, ст. 1038]. Вивчення проблеми ризиків на прикладному (теоретичному) рівні дозволяє виробити практичні методики зниження рівня небезпек у різних сферах життя суспільства з урахуванням особливостей державного устрою, менталітету нації, інших специфічних особливостей життя соціуму і держави.

Ризик взагалі охоплює аспекти життя людини. На думку А.П. Альгіна, без ризику неможлива ініціатива, новаторство, підприємництво. Поняття «ризик» має декілька значень, що асоціюється з усвідомленням небезпеки, загрози, ненадійності, невизначеності, непевності, вірогідності збитку. На думку багатьох вітчизняних дослідників-юристів, слово «ризик» походить від латинського «rescum», що означає «скеля або небезпека зіткнення з нею». Протягом тривалого часу термін «ризик» не лише не пов'язували з багатозначними негативними проявами життєвих ситуацій, а часто використовували як їх синонім. Відповідно основними складовими елементами сучасного ризику (а тому і ознаки категорії управління в цивільному праві) є вірогідність отримання бажаного результату, вірогідність настання небажаних (негативних) наслідків у результаті вибору альтернативного рішення і запровадження його в життя, вірогідності відхилення від обраної мети в процесі реалізації альтернативи [1, с. 277–278]. Саме ці структурні елементи розкривають категорію ризик, а також загалом ознаку алеаторність (ризиковість), яка притаманна управлінню майном. Слід також зазначити, що на думку Р.А. Майданика, «алеаторний договір містить умову, що робить неможливим точне обчислення на момент укладання договору вигоди і можливих збитків у разі виконання договору» [4, с. 63], тобто цим підтверджується наявність ризику в будь-яких правовідносинах.

Ще однією ознакою, яка є похідною від вищезазначених та характеризує особу-управителя, а загалом і весь процес здійснення управління, є інтуїція. Інтуїція – це абстрактна, інтелектуальна діяльність у підсвідомій зоні головного мозку людини в природно-правовому просторі при встановленні швидкого, і, ймовірно, правильного рішення в конкретній життєвій ситуації [6, с. 131]. Тобто інтуїція надає особі можливість прийняти швидке рішення в конкретній життєвій ситуації, що в нашому випадку може забезпечити ефективне управління тією чи іншою власністю.

Висновки. Отже, управління майном є цілеспрямована, ефективна та раціональна діяльність, яка полягає в здійсненні фактичних та юридичних дій особою, що характеризуються фидуціарністю та алеаторністю, спрямованих на управління власністю. Саме характер, як передумова виникнення такого правовідношення (а цьому випадку – це довірчий та ризиковий характер дій), є вирішальною ознакою, яка деталізує та окреслює категорію управління, роль якої не можна зменшувати.

Список використаних джерел:

1. Беззубов Д.О. Про тлумачення «ризикознавства» в юридичній науці України / Д.О. Беззубов // Держава і право: Юридичні і політичні науки : збірник наукових праць. – 07/2009. – Вип. 45. – С. 275–281.
2. Гузикова С.В. Доверительное управление: гражданско-правовые отношения и их юридическое содержание // Актуальные проблемы гражданского права / под ред. С.С. Алексеева. – М. : Статут. – 2000. – 318 с.
3. Зайцев О.Р. Договор доверительного управления паевым инвестиционным фондом / О.Р. Зайцев. – М. : Статут. – 2006. – 507 с.
4. Майданик Р.А. Проблемы довірчих відносин в цивільному праві / Р.А. Майданик. – К. : Вид.-поліграф. центр «Київ. ун-т». – 2002. – 502 с.
5. Цивільний Кодекс України : за станом на 10 травня 2013р. // Верховна Рада України. – Офіц. вид. – К. : Парлам. вид-во, 2013. – 288 с.
6. Шевців М.Б. Поняття інтуїції як природно-правової категорії / М.Б. Шевців // Митна справа. – 2011. – № 1 (73). – С. 127–131.

